

> Retouradres Postbus 43006 3540 AA Utrecht

Aan de Inspecteur-Generaal van de Nederlandse
Voedsel- en Warenautoriteit

Advies van de directeur bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Risico's van het gebruik van categorie 2-materiaal van pluimvee voor de voeding van pelsdieren en gezelschapsdieren

bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Catharijnesingel 59
3511 GG Utrecht
Postbus 43006
3540 AA Utrecht
www.nvwa.nl

T 088 223 33 33
risicobeoordeling@vwa.nl

Onze referentie
NVWA/BuRO/2015/5602

Datum
01-10-2015

Aanleiding

De pluimvee-verwerkende industrie in Nederland, vertegenwoordigd door Nepluvi, ziet graag een verruiming van de mogelijkheden voor het gebruik van categorie 2-materiaal voor diervoederdoeleinden. Op dit moment mag categorie 2-materiaal onder voorwaarden alleen als diervoeder worden gebruikt als het bestemd is voor pelsdieren en honden in kennels of meutes, alsmede honden en katten in asielen. De wens van Nepluvi houdt in categorie 2-materiaal afkomstig van pluimvee als voer voor alle gezelschapsdieren, dus ook die in huishoudens worden gehouden, te gebruiken. Dat betekent feitelijk dat categorie 2-materiaal dezelfde status als categorie 3-materiaal zou krijgen.

Voor de onderbouwing van deze wens heeft de branche een onderzoek laten uitvoeren door het Institute for Risk Assessment Sciences van de Universiteit Utrecht (IRAS). Hierover heeft het IRAS een rapport uitgebracht.

Na ontvangst van het onderzoeksrapport heeft de hoofdinspecteur van de divisie Consument & Veiligheid (C&V) van de NVWA aan de directeur van Bureau Risicobeoordeling & Onderzoeksprogrammering (BuRO) gevraagd:

"Biedt het IRAS rapport voldoende onderbouwing voor een herindeling van categorie 2 materiaal afkomstig van pluimvee naar categorie 3 zodat dit gebruikt kan worden als (grondstof) voor voeder voor pels- of gezelschapsdieren?"

Conclusie BuRO

De slotsom van het IRAS-rapport is dat categorie 2-materiaal, ook bij rauwe voeding aan pels- en gezelschapsdieren, geen groter risico voor mens en dier vormt dan categorie 3-materiaal. Deze stelling kan echter door gebrek aan data over het voorkomen van pathogenen in categorie 2-materiaal onvoldoende met feiten worden gestaafd. Daar waar feiten ontbreken, voorziet de Europese wetgever in de toepassing van het voorzorgsprincipe. Het gegeven dat de mogelijkheden voor de verwerking van categorie 2-materiaal beperkt zijn en dat gebruik ervan als (grondstof) voor voer voor gezelschapsdieren die in een huishoudelijke omgeving leven niet is toegestaan, ook niet na een hittebehandeling, is naar mening van BuRO uitloeiend van toepassing van het voorzorgsprincipe. Het IRAS-rapport levert onvoldoende onderbouwing om af te stappen van het voorzorgsbeginsel. Het gebruik van categorie 2-materiaal als zijnde categorie 3-materiaal wordt daarom niet door BuRO geadviseerd.

1. Het IRAS-rapport biedt onvoldoende onderbouwing voor een herindeling van categorie 2-materiaal afkomstig van pluimvee naar categorie 3 zodat dit gebruikt kan worden als (grondstof) voor voeder voor pels- of gezelschapsdieren.
2. Hanteer de wettelijke normen voor dierlijke bijproducten zoals die in de Verordening dierlijke bijproducten zijn verwoordt.
3. EFSA werkt op dit moment aan een opinie over een gerelateerd onderwerp (gebruik van categorie 2-materiaal van pluimvee als categorie 3-materiaal). De strekking van deze opinie zal mede bepalend zijn voor de boodschap aan de pluimvee-verwerkende industrie. Wacht daarom de uitkomst van deze opinie af alvorens een definitief besluit te nemen over de vraag van de pluimvee-verwerkende industrie.

Wettelijke Kaders

De Europese Verordening over organisatie van de officiële controles van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong (Verordening (EG) Nr. 854/2004) bepaalt onder andere dat vlees als ongeschikt moet worden verklaard voor menselijke consumptie als het na onderzoek van alle relevante informatie, volgens het oordeel van de officiële dierenarts, *mogelijk* een risico voor de gezondheid van mens of dier vormt. De Verordening dierlijke bijproducten (Verordening (EG) nr. 1069/2009) definieert verschillende typen dierlijke bijproducten en bepaalt de mogelijke bestemmingen van deze producten. In het kader van dit advies zijn de volgende definities van belang. Categorie 2-materiaal is onder andere vlees dat bij de keuring tijdens het slachten, vanwege de aanwezigheid van pathologisch anatomische afwijkingen, ongeschikt is verklaard voor humane en dierlijke consumptie (bron: website NVWA). Dit materiaal mag alleen onder strikte voorwaarden van een afdoende beheersing van risico's voor de volksgezondheid en diergezondheid gebruikt worden als voer voor onder andere pelsdieren, honden in erkende meutes en kennels en honden en katten in asielen. Categorie 3-materiaal bestaat onder andere uit karkassen en delen van dieren die ongeschikt zijn verklaard voor menselijke consumptie, maar die geen symptomen van op mens of dier overdraagbare ziekten vertoonden. Dit materiaal mag onder andere gebruikt worden als voer voor pelsdieren en als rauw of verwerkt voer voor gezelschapsdieren.

IRAS-rapport

Als ziekteverwekkers die bij kippen pathologisch anatomische afwijkingen kunnen geven en die bij het voeren van rauwe besmette materialen tot een infectie of kolonisatie bij honden, katten of nertsen zouden kunnen leiden, worden geïdentificeerd:

- Aviair influenzavirus
- *Campylobacter jejuni*
- *Clostridium botulinum* (intoxicatie, geen infectie)
- *Clostridium difficile*
- *Clostridium perfringens*
- *Escherichia coli* als primaire of secundaire ziekteverwekker, inclusief ESBL-problematiek
- *Mycobacterium avium* subspecies *avium*
- *Pasteurella multocida*

- *Salmonella*
- *Staphylococcus aureus*, inclusief MRSA-problematiek

bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Onze referentie
NVWA/BuRO/2015/5602

Datum
01-10-2015

Over de incidentie van de genoemde agentia bij pluimvee in Nederland zijn geen gegevens beschikbaar, maar Nederlandse pluimveepractici noemen in een WUR-rapport uit 2010 onder andere *Campylobacter*, *C. perfringens*, *E. coli*, *Salmonella* en *S. aureus* als belangrijke ziekteverwekkers (Bergevoet et al., 2010). IRAS stelt dat deze agentia net zo vaak bij goedgekeurd als afgekeurd pluimvee voorkomen.

De meeste agentia moeten in principe als niet gevaarlijk of als facultatief pathoog voor honden, katten of nertsen beschouwd worden.

De door pluimveepractici genoemde aandoeningen zijn waarschijnlijk ook het vaakst verantwoordelijk voor bij de post mortem-keuringen geziene pathologisch anatomische afwijkingen die leiden tot afkeuringen.

Uit data van de Nederlandse pluimvee-industrie blijkt dat de meest genoemde reden voor afkeur van broiler-karkassen voor humane consumptie hepatitis, gevolgd door polyserositis, pericarditis, huidontstekingen en infecties met *Ornithobacterium rhinotracheale* zijn. Daarnaast bevat de dataset ook gegevens met betrekking tot afkeuring vanwege kleur-, geur- en smaakafwijkingen. Er werden zwakke en niet statistisch significante correlaties gevonden tussen afwijkingen. Die zouden volgens het IRAS-rapport op verschillende manieren kunnen worden geduid, namelijk als betrokkenheid van een relatief groot aantal verschillende verwekkers, als betrokkenheid van een relatief kleine groep van ziekteverwekkers die een verscheidenheid van beelden kan geven of de betrokkenheid van een enkele vermoedelijk veel voorkomende ziekteverwekker zoals *E. coli*.

Er wordt een gebrek geconstateerd aan systematisch kwantitatief onderzoek naar de verwekkers van pathologisch anatomische afwijkingen in afgekeurde broiler-karkassen. Als mogelijk onderliggende oorzaken/verwekkers bij de gehanteerde redenen voor gehele afkeur worden onder andere genoemd bij pericarditis chlamydie en vlekziekte, bij polyserositis chlamydie, bij luchtzakontstekingen Newcastle disease en bij kleur-, geur- en smaakafwijkingen vlekziekte.

De specificiteit en de sensitiviteit van de huidige keuringsinstrumenten evenals de doelmatigheid van de keuring als een instrument voor het borgen van de voedselveiligheid worden ter discussie gesteld.

De belangrijkste conclusies van het rapport zijn:

- De meeste afwijkingen die bij de post mortem-keuring worden gezien worden in de Nederlandse situatie hoogstwaarschijnlijk (*sic*) niet veroorzaakt door op mensen, honden, katten of nertsen overdraagbare pathogenen.
- Bijproducten van pluimvee in de categorieën 2 en 3 en voor humane consumptie goedgekeurde karkassen, verschillen qua kans op aanwezigheid van ziekteverwekkers niet wezenlijk van elkaar. *C. perfringens*, *Campylobacter*, *Salmonella*, (ESBL positieve) *E. coli* en *S. aureus* komen in evenredigheid net zo vaak voor bij goedgekeurd als bij afgekeurd pluimvee.

- Categorie 2-materiaal vormt, ook bij rauwe voeding aan pels- en gezelschapsdieren, geen groter risico voor mens en dier dan categorie 3-materiaal.

bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Onze referentie
NVA/BuRO/2015/5602

Datum
01-10-2015

Afwegingen BuRO

In het overzicht van ziekteverwekkers die bij kippen pathologisch anatomische afwijkingen kunnen geven en die bij het voeren van rauwe besmette materialen tot een infectie of kolonisatie bij honden, katten of nertsen zouden kunnen leiden ontbreken een aantal agentia die ook in de Nederlandse situatie van belang zijn en die nota bene wel genoemd worden als mogelijke veroorzaker van afwijkingen die tot afkeuring van pluimveekarkassen kunnen leiden. Dat betreft *Chlamydia psittaci*, de verwekker van aviaire chlamydie, *Erysipelothrix rhusiopathiae*, de verwekker van vlekziekte en Newcastle disease-virus. Honden en katten zijn gevoelig voor infecties met beide bacteriën (Iowa State University, 2009; Merck Veterinary Manual). Aangenomen wordt dat honden ook met psittacose besmet kunnen raken door het eten van besmette vogels (Iowa State University, 2009). Er is casuïstiek beschreven waarbij een hond een Erysipelothrix-infectie had opgelopen na kauwen op een rauw kalkoenkarkas (Foster et al., 2012). Of katten ook geïnfecteerd kunnen raken via de alimentaire route, is niet bekend. Verder zijn katten in een experimentele setting gevoelig voor een infectie met Newcastle disease-virus (Feldberg en Luttrell, 1958). Newcastle disease komt in Nederland bij pluimvee niet voor omdat ertegen gevaccineerd wordt. Dit betreft derhalve een theoretisch risico.

Het gebrek aan data over de aanwezigheid van ziekteverwekkers in pathologisch anatomische afwijkingen van pluimvee staat geen definitieve uitspraken toe over de veiligheid van dit materiaal voor mens of dier.

De in het IRAS-rapport veronderstelde afwezigheid van wezenlijke verschillen in de aanwezigheid van ziekteverwekkers in categorie 2- en 3-materiaal en voor humane consumptie bestemde producten wordt door BuRO maar ten dele onderschreven. Het is aannemelijk dat tijdens de slacht van pluimvee, besmettingsniveaus met pathogenen van categorie 3-materiaal vergelijkbaar zijn met voor humane consumptie bestemde producten. Voor humane consumptie bestemde producten worden echter na het slachtproces zo spoedig mogelijk gekoeld waardoor uitgroei van bacteriën, ook van pathogenen zoals *C. perfringens* of *S. aureus*, in deze producten tot een minimum wordt beperkt. Niet voor humane consumptie bestemde producten daarentegen worden in de regel in bulk verzameld en pas nadat vaten en containers helemaal gevuld zijn, aan een koeling onderworpen. Het koeltraject voor deze producten is daarom intrinsiek langer dan voor humane consumptie bestemde producten. Het gevolg is dat de aantallen micro-organismen, ook van pathogenen, in pluimvee-bijproducten, uiteindelijk hoger zijn dan in voor humane consumptie bestemde producten. Daarnaast acht BuRO de a priori-kans op aanwezigheid van ziekteverwekkers in producten met pathologisch anatomische afwijkingen, categorie 2-materiaal dus, intrinsiek hoger dan bij categorie 3-materiaal of producten die bestemd zijn voor humane consumptie.

De Europese Verordening over de organisatie van de officiële controles van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong (Verordening (EG) Nr. 854/2004) schrijft voor dat vlees ongeschikt moet worden verklaard voor menselijke consumptie indien het *mogelijk* een risico vormt voor de gezondheid van mens of dier. Hierbij is duidelijk sprake van toepassing van het voorzorgsprincipe want tijdens de keuring van slachtdieren kunnen hooguit indicaties worden gevonden voor het aanwezig zijn van een op mensen of dieren overdraagbare ziekte, dit uit voedselketeninformatie, in

de vorm van klinische symptomen bij levende dieren of pathologisch anatomische afwijkingen bij geslachte dieren. De feitelijke aanwezigheid van een ziekteverwekker in het slachtdierkarkas is daarom geen voorwaarde voor het overgaan tot afkeuren. De simpele mogelijkheid van de aanwezigheid van een ziekteverwekker volstaat, uiteraard voor zover feitelijke constatering bij de keuring daar aanleiding toe geven. Hieruit volgt dat afgekeurd vlees per definitie *mogelijk* ziekteverwekkers bevat. De wettelijke beperking van de verwerkingsmogelijkheden voor categorie 2-materiaal zijn het logische gevolg hiervan.

bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Onze referentie
NVWA/BuRO/2015/5602

Datum
01-10-2015

In het rapport wordt regelmatig het ontbreken van data genoemd waardoor onderbouwde uitspraken lastig zijn over de kans op de aanwezigheid van ziekteverwekkers bij pluimvee dat ter keuring wordt aangeboden. Daardoor heeft het rapport veelal het karakter van een expertopinie waarbij op basis van beperkte gegevens aannames en gevolgtrekkingen worden gedaan. Twee voorbeelden. 1) Een overzicht van verwekkers van (bedrijfsgebonden) ziektes die door een aantal Nederlandse pluimveepractici en -specialisten worden genoemd, zouden "naar alle waarschijnlijkheid" het vaakst verantwoordelijk zijn voor bij de post mortem-keuring geziene pathologisch anatomische afwijkingen die tot gehele of gedeeltelijke afkeur leiden. 2) "Zachte gegevens" die beschikbaar zijn over de ziektesituatie op pluimveebedrijven rechtvaardigen de gevolgtrekking dat "hoogstwaarschijnlijk" in vrijwel alle gevallen van afkeuring in Nederland de hierbij betrokken ziekteverwekkers niet, of slechts in heel bijzondere situaties overdraagbaar zijn op mensen en dieren. Het doen van aannames en gevolgtrekkingen door een expert is bij het wegen van beperkte informatie geoorloofd. Maar aannames zijn per definitie met onzekerheden omgeven. Bij gebrek aan betrouwbare informatie over de veiligheid van levensmiddelen of diervoeders hoort het voorzorgsprincipe leidend te zijn. Afwijken hiervan is een beleidsbeslissing.

BuRO deelt de zienswijze niet dat categorie 2-materiaal, ook bij rauwe voeding aan pels- en gezelschapsdieren, geen groter risico voor mens en dier vormt dan categorie 3-materiaal. Allereerst zijn er geen harde data over de aanwezigheid van ziekteverwekkers in pathologisch anatomische afwijkingen van pluimvee die deze aanname kunnen staven. Ten tweede ligt het wel in de rede te veronderstellen dat de a priori-kans op aanwezigheid van ziekteverwekkers in categorie 2-materiaal hoger is dan in categorie 3-materiaal. Categorie 2-materiaal bevat immers delen of karkassen met pathologisch anatomische afwijkingen die mogelijk door ziekteverwekkers zijn veroorzaakt. De kans op transmissie van ziekteverwekkers door vervoeding van rauw categorie 2-materiaal is daarom niet verwaarloosbaar. De ernst voor de diergezondheid is in potentie echter groot. Het product van beide maakt dat het gezondheidsrisico van categorie 2-materiaal voor de gezondheid van nertsen en gezelschapsdieren bij rauwe vervoeding potentieel als groot moet worden beschouwd.

Samenvatting

Er is een gebrek aan data over het voorkomen van ziekteverwekkers in pluimvee categorie 2- materiaal.

Door dit datagebrek kunnen geen goed onderbouwde uitspraken over de veiligheid van het gebruik van categorie 2-materiaal als zijnde categorie 3-materiaal gedaan worden.

Europese wetgeving staat onder voorwaarde van een adequate beheersing van de risico's voor volks- en diergezondheid het gebruik van categorie 2-materiaal als voer voor pelsdieren en honden in kennels of meutes alsmede honden en katten in asielen toe. Uitbreiding van de mogelijkheid categorie 2-materiaal te gebruiken als voer voor gezelschapsdieren in huishoudens, ook onder voorwaarde van een adequate verhitting, behoort niet tot de mogelijkheden.

bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Onze referentie
NVWA/BuRO/2015/5602

Datum
01-10-2015

Hoogachtend,

prof. dr. Antoon Opperhuizen
directeur bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Literatuur

- 1 Bergevoet, R.H.M., Bartels, C.J.M., van der Goot, J, Wolthuis-Fillerup, M. 2010. Rapport 384. Bedrijfsgebonden dierziekten op varkens-, rundvee- en pluimveebedrijven. Inventarisatie en prioritering van de belangrijkste aandoeningen. Wageningen: Wageningen UR Livestock Research, 2010.
- 2 Feldberg, W. and Luttrell, CN. Observations on myoclonus in cats with newcastle disease virus. J Physiol. 1958 Aug 29; 143(1): 68-75.
- 3 Foster, J.D., Hartmann, F.A., Moriello, K.A. A case of apparent canine erysipeloid associated with Erysipelothrix rhusiopathiae bacteraemia. Vet Dermatol. 2012 Dec;23(6):528-e108.
- 4 Psittacosis / Avian Chlamydiosis. Iowa State University 2009. <http://www.cfsph.iastate.edu/Factsheets/pdfs/psittacosis.pdf>
- 5 The Merck Veterinary Manual. Geraadpleegd april 2015 (>Sections > Generalized Conditions > Erysipelothrix rhusiopathiae Infection)
- 6 Verordening (EG) Nr. 1069/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gezondheidsvoorschriften inzake niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten en afgeleide producten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1774/2002 (Verordening dierlijke bijproducten).
- 7 Verordening (EG) Nr. 854/2004 van het Europees parlement en de Raad van 29 april 2004 houdende vaststelling van specifieke voorschriften voor de organisatie van de officiële controles van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong

bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering

Onze referentie
NVWA/BuRO/2015/5602

Datum
01-10-2015